

Uredništvo in uprava
ZAGREB, MASARJEVA 23a
Telefon 67-28

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajin
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

TRSTRA

Širite ovaj naš jedini list. —
Saljite redovito pretplatu, jer time
vršite svoju dužnost, a ujedno po-
moćete i našu štampu koja se bori
za naša prava — naša ovdje i
naše braće u Julijskoj Krajini.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Gospodarstvo Italije

Londonski »Times« donio je minulih dana vrlo zapažen prikaz talijanskog narodnog gospodarstva. U članku se veli:

Na talijanskom se primjiru ponovno zorno vidi, kako je politika gospodarske autarhije nezdrava gospodarski i kriva politički. Premu državnom proračunu Italije zemlja je u teškom položaju, jer državi izdaci od 20 milijardi lira (oko 45 milijardi dinara) porasle su na prilično 30 milijardi lira (oko 70 milijardi dinara). Već i u prijašnjim godinama talijanski je državni proračun imao u velikoj mjeri deficit, ali do godine 1935, kad je započeo obsebniji rat, deficit je porastao za više od 11 milijardi lira (oko 25 milijardi dinara). Talijanski je ministar financija nedavno priznao, da je oko 38 milijardi lira (preko 87 milijardi dinara) otpalo na naružanje u vezi s Abresinjom, a kasnije i Španjolskom. Talijanska država izdaje relativno velike iznose prema svojim primitcima, čime se naravno postavlja breme tereta za njegine građane. Nije stoga nikakvo čudo, da pod tim okolnostima raste kritika i u samom talijanskom stanovništvu, da država čini rezervu, i pokušava u podizanju gospodarstva postati urednom članom međunarodnog društva. Ako je istina, kako je s pravom procijenjeno, da državni proračun iznosi jednu četvrtinu cjelokupnog narodnog dohodka, onda je talijanski narod uzeo uistinu mnoge nove terete prije, nego uspostavi ravnovesje u ovom državnom gospodarstvu. Borba za autarhiju dovodi do poroženog uroza. Veliki proračunski manjak i oporavak kapitala jesu naravna posljedica skopog ratovanja u Africi i Španjolskoj. No gospodarstva su najveće narodno krize, da su fašisti (talijanski) bili prisiljeni na politiku gospodarske autarhije. Talijani vrlo su »borbu« za autarhiju, a tu novu »borbu« talijanski su osmislili kao nastojanje oko novih sirovina, naročito oko novih goriva kao i neke nove dragocene kovine. To je dovelo do velikih troškova (25 milijuna din.) za rad Instituta za obnovu industrije. Još uvijek je vrlo nesigurno, koliko će Abesinija doći u prilag gospodarskoj autarhiji talijanskog imperija. Čini se, da ni sama talijanska država nije mnogo investirala u to koloniju. Zna se pak, da su privatnici uložili svega oko milijardu dinara na eksploataciju petroleja i na gajenje pamuka. Za sada je međutim Abresinija i uz izvoznik sirovina sasvim beznačajna zemlja. Ona izvozi jedino kofe i kavu, ali je uvoz kofe u Italiju zabranjen.

U Italiji se međutim proširuje i dotjeruje mreža elektrana. Već je ljeta vodena snaga, podizanje industrije različitih sirovina, naročito petroleja. Čudno je, kako se radi na proizvodnji umjetnih sirovina za vunu a u isto se vrijeme daje pobuda uzgajateljima ovaca za voolniti i bolji uspjeh; u zimi je bio u Rimu priredjen vrlo šaren nacionalni kongres pastira. Ali isto tako, kako su to pokazala iskustva u Njemačkoj, pokazalo se i u Italiji da umjetno proizvedeni sirovoti nužno dižu cijenu i ostaju robi, što je onda naravno proizvelo i poštjenje cijena svih životnih namirnica u Italiji. Uz to pridobilo se i narodnogospodarske teškoće, koje proizlaze iz nagloga prilaza od starih na nove metode gospodarstva, što je naravno postojelo ravnovesje u konvencionalnim slučajevima vanjske trgovine Italije. Svakako je paradoksalno, da povećana nastojanja oko gospodarske autarhije prate povećani uvoz. Između godine 1936 i 1937 porasao je izvoz Italije za više nego dvostruko — dok je uvoz skoro polustručan.

Bitka za žito nije bila dobivena. U Italiji odavna vlada nedostatak pšenice. Prema procjenama ona dovozi godišnje oko 500.000 tona. To će daleko biti teško nadoknaditi nekakvim planom gospodarske autarhije, jer je »borba za žito« jedno od najstarijih i najopasnijih i od današnjih najtežih pitanja talijanske gospodarske politike, koje nije riješeno ni zauzetom Abesinijom. Ovo će godine pridonijeti nova poteškoća u tome, što su poplave uništile mnogo vinograda, rižinih polja, svile i vata, koje neba biti moguće izvesti, čime će također biti narušeno trgovacko ravnovesje.

Talijanska će vlada u najbližoj budućnosti biti prisiljena da snizi trgovački deficit kao i deficit državnog proračuna tako, da bi mogla sačuvati principe svoje gospodarske politike. To dakako nije laka zadaća. Bit će zanimivo, koliko će toga biti na političku korist novoga carstva.

Ovih se dana i ugledni londonski list »Economic« bavi gospodarskim položajem Italije, pa píše među ostalim: »U literaturi o zemljopisnoj autarhiji stala specijalista rješava svoj problem time, da pretpostavlja proširenje proizvodne plohe. Natjecanje za zemlju, koje je time izazvano, pretstavlja problem koji je možda najopasniji od svih ostalih. Prema anketi za god. 1929 neproizvodna zemlja 1. sv. pa sinimi kraj u Italiji sačinjava svega jednu četvrtinu cjelokupne plohe... Ali uistinu

ULOGA TRSTA U PROMETU S JUGOSLAVIJOM

ZNAČAJAN ČLANAK TRŠČANSKOG »PICCOLA«

U posljednje vrijeme talijanska štampa podvlači potrebu boljih i intenzivnijih trgovačkih odnosa između Italije i Jugoslavije.

Tršćanski »Piccolo« u tom smislu donosi određeniji članak i iznosi činjenice o potrebi i mogućnostima boljih trgovačkih odnosa. Tako se u tom članku pored ostaloga iznosi, kako je od potpisa talijansko-jugoslavenskog pakta prijateljstva i trgovačkog ugovora u martu prošle godine skinita zavjesta sa mnogih nepoznatih činjenica o zajedničkim interesima političke i privredne naravi. Međutim, kaže »Piccolo« danas nakon petnaest mjeseci od potpisa spomenutih paktova, može se konstatovati, da uzajamni razvoj međusobnih trgovačkih odnosa nije uzeo onaj zamah, kako se to želilo. O tome najbolje govori trgovačka statistika, po kojoj, iako je trgovački promet između Italije i Jugoslavije početverostručan u godini 1937, prema prometu za vrijeme sankcija, ipak je za jednu četvrtinu zaostao iz prometa u godini 1934, a za preko 40 posto od prometa prije tri godine. Ove godine zapaža se i daljnje opadanje tog prometa i to u izvozu iz Italije u Jugoslaviju za 14 posto, a u izvozu iz Jugoslavije u Italiju za 8 posto prema prošloj godini, koja je i ona-ko bila slaba. To znači, da se razmjena odvija sa skromnim saldom u korist Italije, ne računajući tu i očekivane državne nabavke iz Jugoslavije, koje će doći u buduću. Međutim se trgovački promet između Jugoslavije i Njemačke pojačao. Još prije prisajedinjenja Austrije, Njemačka je u trgovačkim odnosima sa Jugoslavijom preuzela prvo mjesto, koje do godine 1931 držala Italija. Isto tako i Austrija je dobar izvoznik za Jugoslaviju. U prvom tromjesečju ove godine je izvoz iz Njemačke i Austrije za Jugoslaviju dostigao iznos

od 531 milijuna dinara, što znači 100 milijuna dinara više nego u istom razdoblju prošle godine. Austrija i Njemačka apsorbirale su do sada 35,2 jugoslovenskog izvoza, a izvezile 42,6 posto i sada su u napredovanju, dok Italija koja je od sada učestvovala u jugoslovenskom izvozu sa 9,36 i uvozu sa 8,21 posto sada je u nazadovanju. Jugoslavija je spremna da pojača svoj trgovački promet sa Italijom uvozom iz Italije, ali talijanska privreda, kaže »Piccolo«, nije posvetila pažnju jugoslovenskom trgovačkom tržištu i nije dovoljno nastojala da plasira svoju industriju u Jugoslaviju. Tako se, podvlači »Piccolo«, sada u Beogradu protučava projekt za podizanje triju tvornica celuloze, u Liki, Bosni i Sloveniji, koja je određena isključivo za izvoz. List pita zašto se talijanski kapital nije zainteresirao za ove tvornice i da li se u Italiji proučava mogućnost podizanja jedne tvornice celuloze sa sirovinom iz Jugoslavije. Italija troši godišnje preko 300 milijuna lira za uvoz celuloze iz inozemstva, a sada će i skroman kapital, koji je u tu svrhu investiran u Austriji biti povučen. Tako je »kaže se nadalje, Jugoslavija prodala prošle godine za pola milijarde dinara bakra i to Belgiji, Njemačkoj, Sjedinjenim državama sjeverne Amerike, a Italiji ništa. U isto vrijeme je Italija uvezla bakra u vrijednosti od preko 400 milijuna lira, a od toga skoro za 80 milijuna lira iz USA, skoro isto toliko koliko je USA uvezla iz Jugoslavije. Jugoslavija je nadalje u 1937 godini izvezla za četvrt milijarde dinara ugljivom u Belgiju, a ržišta u Italiju, a Italija je u isto vrijeme uvezla olovu za preko 120 milijuna lira u ovim činjenicama — završava »Piccolo« — vidi se mogućnost intenzifikovanja trgovačkog prometa i međusobnih trgovačkih i industrijskih odnosa između objiju zemalja.

SODSTVO V LUČI STATISTIKE

Statistični mesečnik, ki za izdaja osrednji statistični urad v Rimu, je v letošnji majski številki objavil specializirane podatke o obsojenih v prvih devetih mesecih leta 1937. V naslednjem se hočemo omejiti na primerjavo podatkov za vsa država in podatkov za sekcijo tržaškega apelacijskega sodišča na Reki. Tei sekciji je podrejeno ozemlje, ki obsega Reško in Zadrosko pokrajino ter južni del Puljske pokrajine. Po zadnjem ljudskem štetju iz l. 1936 šteje to ozemlje okroglo 300.000 prebivalcev ali 0,7% celotnega prebivalstva Italije.

Mladotelnih obsojencev je bilo v navedeni dobi v vsej Italiji 2.133, v področju reškega apelacijskega sodišča 23 ali 1,08%, pogojno je bilo obsojenih v vsej Italiji 30.201 oseb, v reškem okrožju 839 ali 2,78%, nepogojno pa je bilo obsojenih v Italiji 4.697, v reškem okrožju 513 ali 10,92%, torej šestnajstkrat toliko kolikor bi ustrezalo številu prebivalstva. Se bolj znanečine so te obsojne po specifikaciji sodišč, ki jih je izreklo. Od okrajnih sodišč (pretur) je bila obsojena v vsej Italiji 861 oseb, v reškem okrožju 19 oseb ali 2,21%, od okrajnih sodišč (tribunali) v Italiji 2524 osebe, v reškem področju 484 osebe ali 19,18%, to je dvajsetkrat toliko, kolikor bi šlo po številu prebivalcev. Od potnih sodišč so bile obsojene v Italiji 1004 osebe, v reškem okrožju 10 oseb ali 1%. Izredno veliko je tudi število oseb, na ozemlju reškega apelacijskega sodišča, ki so bile proglašene za zločince ali prestopnike iz navade. V vsej Italiji so proglašili 562 osebe za zločince iz navade, v reškem okrožju 11 oseb ali 2%, za poklicne zločince v vsej Italiji 63 oseb, na Reki 1 oseb, ali 1,6%, za »prestopnike iz navade« v Italiji 83 oseb, na Reki 10 oseb ali 11,4%.

Tako izredno velika števila obsojnih je v tesni zvezi z gospodarskim stanjem in gospodarsko politiko Italije, ki je ustvarila spod v okrožju reškega apelacijskega sodišča carine proste cone, ki obmejno prebivalstvo naravno silijo k thotapstvu. P. P.

TRST I NJEMAČKO-TALIJANSKI ODNOSI

Prema vijestima, koje stižu iz Trsta, daje se zaključiti, da tršćanski trgovački i uopće privredni krugovi nisu zadovoljni sa sporazumom, koji je pred koji dan potpisan u Berlinu između predstavnika Italije i Njemačke u pitanju položaja tršćanske luke nakon priključenja Austrije. Njemačke luke.

Taj je zaključak silno frapirao tršćanske privrednike, jer se je kao kraj već desilo, da je cijelo tršćanski promet postao odvisan od Njemačke, kroz koju se je otpremio ili u Trst ili iz Trsta u njegovo područje. Jedna trećina pomorske trgovine Čehoslovačke, polovica pomorske trgovine Mađarske i dvije trećine pomorskog prometa bivše Austrije išlo je kroz tršćanski luku, gdje je 1937 g. zabilježeno ukupni promet od 3 i četvrt milijuna tona. Kod pregovora između Italije i Njemačke nakon Anschlusa Italija je po tome morala tražiti od Njemačke takove uslove, kako život Trsta ne bi bio ugrožen tj. morala je tražiti, da se promet, koji je do sada iskorisćivalo tršćansko pristanište, ne bi usmjerilo u druge luke. To se je doduše izvršilo i Njemačka je takovo obećanje dala u koliko se tiče njene vlastite trgovine. Razumije se samo po sebi, da će većina nekadanjeg austrijskog izvoza preko Trsta i tako otpasti, jer će dobar dio odnosa robe ostati sada u Njemačkoj (drugi i željezne ruđace). Obećanje da negdašnj austrijski promet kroz Trst ne će ići drugim smjerom, Njemačka je također lako dala... ali je ona između ukovorenilih točaka izričito podvukla kako Italija ne smije smatrati, da je Njemačka »družno usmjerila svoju trgovinu«, ako bi se i kada bi se izgradio kanal između Dunava i Rajne, koji bi k sebi primakao mnogo od bivše austrijske vanjske trgovine, jer da bi to spadalo k »normalnom razvoju gospodarstva«, a sporazum između Italije

i Njemačke takov razvoj izričito priznaje i dozvoljava.

U Trstu u mišljenja, da će se već 1939 god. pokazati kakove su gospodarske posljedice priključenja Austrije Njemačkoj. I u pogledu plaćevnog prometa bili su usvojeni novi zaključci. Italija je bivšoj Austriji proslatila austrijskog uvoza u Italiju što slična u prometu sa Njemačkom nije otplačivala u zlatnim devizama. Kako neprovedivo, Italija i Njemačka su se dogovorile, da će međusobni uvoz i izvoz jednostavno uravnotežiti.

Njemačka je i na to pristala, da zabrane izvoza drva iz Njemačke u toliko ublaži, što će iz bivše Austrije dosadani kontingent drva i dalje moći da ide u inozemstvo kroz Trst.

NATPISI NA RIJEČI

Sušačke »Primorske novine« donose ovi bilješku:
Na Riječi, razne banke i mjenjačnice imaju napise pored talijanskog i na drugim jezicima. Na primjer: na njemačkom, francuskom, mađarskom itd. A na našem jeziku nema takova napisa. Zašto? To poznato je, da baš mnogo našeg svijeta zalazi u te mjenjačnice. Treba to ispraviti, jer smo uvjereni, da ta omaška nije znak nepažnje, već obilnog propusta (?).

Nijemci u Jugoslaviji

U njemačkom novinstvu opaža se u posljednje vrijeme stanovito zanimanje za sudbinu Nijemaca u Jugoslaviji. Tako piše gradacki »Tagespost« o položaju Nijemaca u Slavoniji, te donosi otkrivena njemačkih seljaka u njihovom svakodnevnom životu. U članku se veli, da se u onom području između Drave i Save istočno od Zgreba naselio u preko stotinu sela mnoštvo Nijemaca. Ti Nijemci imaju svoje gradsko sjedište u Osijeku na Dravi. Najbitnija organizacija slavanskog niemstva »Kultur- und Wohlfahrtsvereinigung« (KWWV) ima svoje sjedište u Osijeku. S jedne sjednice te organizacije donosi list i čitav niz organizacijskih rasprava.

Povodom tog pojačanog zanimanja njemačke štampe za Nijemce u Jugoslaviji donosi ljubljanski »Slovenec« statistiku Nijemaca u Jugoslaviji, a naročito u Sloveniji. Prema podacima »Slovenca«, u Jugoslaviji ima 499.969 Nijemaca. Godine 1931 bilo je u dravskoj banovini 29.888 Nijemaca, odnosno 2,53 posto cjelokupnog pučanstva. Prema istoj statistici bilo je u Koečevju 1931 g. 949 Nijemaca ili 30,82 posto cjelokupnog pučanstva Koečevja.

PROPAGANDA SUDETSKIH NIJEMACA U FRANCUSKOJ

Pod naslovom: »Mi hoćemo živjeti kao slobodni ljudi među slobodnim ljudima« stranka Sudetskih Nijemaca je izdala na francuskom jeziku govor, koji je Konrad Henlein 24 aprila držao u Karlovim Varima, sa njegovih 8 tačaka. Korice knjige predstavljaju mapu Evrope, na kojoj je sa plavom bojom označena ne samo Njemačka, nego i njemački krajevi u Češkoj, Eupen i Malmedy, Luksemburg, tri četvrtine Švicarske i Alzacija sa Lorenom. Južni Tirol je bijelo objavlisan.

JUGOSL. - TALIJANSKI TURIZAM

Prošle sedmice održane su u raznim primorskim mjestima konferencije pretstavnika jugoslavenskih i talijanskih turističkih ureda i organizacija, na kojima je raspravljeno o mogućnostima povećanja turističkih odnosa između objiju država. Za poboljšanje prometa na tim je konferencijama iznesen i zanimljiv reletat o promjenim prilika i njihovom poboljšanje. Između ostaloga traži se da se u značajnom prometu uvede linija Trst-Dalmacija, a konačno se konferenca zauzela i za niknuće vizuma između Jugoslavije i Italije.

na stranu sve ostale gospodarske poteškoće kod toga, pa imamo u vidu samo proizvodnju, moramo doći do zaključka, da »bitka za autarhiju« ne može biti dobivena radi pamamljanja zemlje, kao i zbog pomamljanja vremena i novaca za pretvaranje talijanskih latifundija i za melioracijska poslaška u neke za dugotrajno vrijeme. A ako se pak pod uzičijom razumije samo privredna nezavisnost u doba rata, onda treba dodati, da se i u brznu raspodjelu rezervi kao i uz is-

mljito stezanje kašba talijanski narod mže prihvatiti samo kratko vrijeme, no dakako sve pod uslovom, da bi i rat mogao biti kratkotraj.

ANDREJ GABRŠČEK NA ZADNJI POTI

V soboto je Ljubljana spremljala zanjemu počitku Andreja Gabrščka. Za nas je to dovolj povedano in odveč so še navedbe vsega, kar je Gabršček bil, saj to vsi prav dobro vemo, najbolj pa oni, ki so mu stali ob rami, ko je z živahnostjo in vneemo, vse vnet za sveto slovensko stvar in v svesti si slovenske moči, vihal svoj meč proti sovražniku, ki je in še z dnova v dan oblega naše domove, da ni niti za trenutke mogel stopiti iz bojnih vrst, kaj šele če je stal na čelu te borbe, kot je naš Andrej. Še, koje moral zapustiti bojišče, ni odnehal in je z zadnjimi močmi do zadnjega, kot veterani; trdno stal med prvimi, ki jim je življenje Slovencev tam preko, vse.

Toda sredi dela, ki si ga je še zahteval se je poslovil naglo. Na delovni mizi so se ostale odprte zadnje strani njegovih rokopisa, ki ga je skrbno pregledoval in v katerih ni bil opisal razvoj Trsta in Istre, povedal zlasti to, da je bival in biva tod naš rod. Mogoče bo prišel čas, ko bomo to delo brali in se bo tako morda po njegovi smrti izpolnila njegova zadnja želja, ko bo dal Slovencev knjigo o vprašanju, ki je pri nas tako zanemarjeno.

Njegovo trudo telo počiva na pokopališču na Viču med mnogimi rojaki, katerim ni bilo dano, da bi doživeli v svojem življenju vsaj malo svetlih trenutkov. Vse življenje so morali stati v boju in na preži, ne da bi se vsaj malo odpočili.

Pogreb Andreja Gabrščka je bil lep in časten in emigrantski in zdelo se je kakor, da bi njegovo delo ne bilo dražgoceno za vse Slovence, to in onstran meje.

Pred mrtvašnico se je pristoje poslovil od ugodnega rojaka šolski nadzornik v p. g. Urbančič, ki je v znamenih besedah slavil Gabrščkovo življenjsko delo in vneemo, ob kateri so se užigala srca slovenske mladine na Goriškem pred vojno.

V imenu pokojnikovih stanovskih tovarišev je kot predstavnik ljubljanske sekcije JNU spregovoril ravnatelj Pustolesmšek.

Ko se je v Ljubljani ustanovilo Društvo slovenskih književnikov in časnika-rijev in se včlanilo v Svazu slovenskih novinarov, je bil Gabršček med prvimi, ki so navdušeno pozdravljali ta dogodek. Pridružil se je organizaciji, ki je vsa leta pred vojno igrala vlogo mednarodnega parlamenta, saj so bili v nji združeni ne samo novinarji in publicisti, marveč tudi najuglednejši slovenski politiki. In pripadlo mu je eno najodličnejših mest v tem mednarodnem parlamentu, saj je bila na vseh kongresih v Dubrovniku, Opatiji, Plzinu, Sofiji, Beogradu in Pragi uvaževana njegova tehna beseda. Na slovenskih kongresih v Pragi in Sofiji je Slovence zastopal Gabršček.

Člani pevskega zbora »Grafike« so ubrano zapeli »Človek glej«, nato pa se je po Vidovdanskem cestni, Komenskega ulici, Resljevi, Šentpetrski cesti in preko Marijinega in Kongresnega brga vrstil sprevod, ki je izprical, koliko je imel Andrej Gabršček prijateljev in spoštovateljev med nami. Za križem so korporativno sbrani stopali »Sočanin« s praporom, za vozom z duhovščino je uslužbenec mestnega pogrebno-gazdova na blazini nosil pokojnikova odklovanja. Vozu s krsto, vso zasuto v venci, je sledila globoko pretresena rodbina, a v spreduvdu je bila še vrsta predstavnikov naše javnosti in nacionalnega življenja, med drugimi senatorja dr. Gregorin in dr. Marušič, univ. prof. dr. Ozvald in dr. Lapajne, predsednik »Sočec« dr. Puc, predsednik »Branibora« prof. Rudolf, odposlanstvo Sedeljev družine, številni člani ljubljanske sekcije JNU, prof. Kolar za reviljo »Misa« in dele in še mnogi nacionalni delavci in Gabrščkovi soborci. Na pokopališču na Gabrščkovi soborci. Na pokopališču na Viču je v kratkih besedah očital pokojnikovo politično delavnost senator dr. Marušič, nato pa se je nad krsto zgrnila zemlja. Andreju Gabrščku ohranimo časten spomin.

Zvičanje naglo preminulega publicista Andreja Gabrščka je lep kos kulture in

Od Soče do Rečine — od Triglava do Kamenjaka

Temeljito čiščenje

St. Peter na Krasu, junija 1938. — (Agiš). — S prihodom novega prefekta v Reko se je na reški prefektuji sami, pa tudi v pokrajini v marsikaterem pogledu temeljito spremenilo. Morda tu pa tam tudi v korist našim ljudem! — Današnji reški prefekt nosi baje naslov »prejeto«-contadino«, ker se predvsem zavzema za poljedelstvo. Zato je dal po posebnih komisijah strokovnikov že marsikaj preinstiti, prekontrolirati itd. Vseled takih temeljnih kontrol pa so se odkrila tudi razna dejanja, ki so spravila številne odgovorne osebnosti v nemilost pri prefektu tako, da bodo nekateri prišli pred disciplinsko preiskavo, med tem ko so se drugi te spret-nosti izognili. V kneški občini so se že izvršile spremembe. Dolgoletni podesta je bil takoj odslovljen, in kot se širijo govorice, zaradi visokih in neverjetnih računov, ki jih je morala občina kriti za zidanje novega občinskega poslopija, kot tudi za pravljanje poslopija, kjer so občinski uradi. Novo poslopije je stalo občino nič manj kot 400.000 lir, kar je za kraja, kot je Knežak, izredno veliko. Poslopije je sicer dvo-nastropno, v njem ima svoje prostore do-polavoro —, tudi dvorano, v njem je na-stanjen otroški vrtec in razne druge orga-nizacije. Dalje je celo vrsto udobnih sta-novanj za razne občinske in druge funk-cionarje. Toda to mu ni bilo dovolj. Ob-činski načelniki so že takoj ob prihodu ku-pili hišo bivšega učitelja Česnika, v kateri so bili nastanjeni prostori občinske pisar-ne itd. To poslopije je dal naknadno dvig-niti še za eno nadstropje zato, da je v njem napravil nekaj udobnih stanovanj, za preostale funkcionarje. Naj pripomnimo, da je v Knežaku vsesplojno hiš, ki stoji skoraj ali popolnoma prazne. Podesta pa se je ravnal predvsem po načelih, ki velja zlasti med podčestati in tržaški pokrajini. Znan je med našim ljudstvom tale slučaj: Ob-činski priilki, ko so se sestali podčestati iz različnih občin, se je neki podesta Slove-nec pritožil, češ da manjka denarja. Nje-govi tovariši Italijani pa so mu nasvetova-li naj zida, potem bo imel dovolj denarja! In zato povsod hitijo z zidanjem, mudi se jim s tem in oni, kljub krizi imajo ved-no dovolj potreb, da lahko na ta način po-sebej zaslužijo. Tako je bilo nabrže tudi v Knežaku. Podesta je bil sicer brez vsa-ke izobrazbe, navaden brivec ali nekaj ta-kega. Kot mnogi drugi je tudi on postal »tenentes« v miliciji, in ta čin mu je prin-esel tudi stoletek podčestata. Kot pa zlede-la je znal kljub vsemu le dobro računati!

Suša

Radovedni smo le, če bo reški prefekt nadaljeval uvaževanje poslov svojih podrejenih tako temeljito, kot je začel. Morda se bodo ugotovila končno tudi na Premu in drugod dejanja, o katerih so do sedaj previdno molčali, in to z vednostjo in pomočjo raznih funkcionarjev s prefek-ture. Morda bodo končno dobili naši ljudje nazaj ono, kar jim je pripadalo!

Prefekta roka pa se je pokazala tudi drugod, na pr. pri raznih javnih delih, ki so bila izvršena samo zato in v toliko, da se je lahko uporabil za to dolocen denar! Morda bodo končno odstranili tudi nasipe pri Pivkini novi strugi, katere so pustili ohraniti naredili samo zato, da ni bilo treba odvažati odkopanegega materiala. Do se-daj so vsi taki in podobni protesti padli v vodo, želeli pa bi bilo, da bi se končno de-rešili. Nič bi nas ne bralo, če se ne bi na ta način zapravljalo skupnega denarja, otežkočalo gospodarsko stanje našega kmeta in mu nalagalo novih bremen!

Nato je zapustil učiteljski stan, se na-stanil v Gorici in se popolnoma posvetil politiki, novinarstvu in publicistiki. Razvil je kar občudovanja vredno vsestransko delavnost in postal kmalu vodilni politik napredne in nacionalne linije na Goriškem. Vse njegovo delovanje je imelo že v tedaj-nji dobi za edino smernico — jugosloven-sko edinstvo, neizprosen boj proti črn-ožoltemu režimu.

Ustanovil je v Gorici svojo lastno Go-riško tiskarno, v kateri je tiskal in izdajal »Soča«, »Primorca«, Slovansko, Salonsko in Svetovno knjižnico, »Vedo«, »Talijo«, »Knjižnico za mladino«, »Venc« slovenskih povesti, »Kažipot po Goriškem«, nebroj

sljemena koliko mu je bilo mogoče, a mnogo je familija gladovalo samo da uzmogne nabaviti seme, ali sav trud i muku nam je suša uništila. Povrh tega snašlo nas je još jedno zlo. Ponestalo nam je vode. Moramo je voziti po 1 sat i pol daleko iz sela Lučani. Niti naj-stariji ljudi ne pamte da je bila ovako rano ovakova suša.

Letina

Pred tedni smo pisali, kako sta suša in smrzal spravili poljske prideleke in sa-dje v vsej deželi v skrajno nevarnost. Mnogi so že obupavali, ker je kazalo res slabo. Močni in še pravčasni nalivi v-maju in v začetku junija so pa položaj docela preokrenili. Sedaj se v vsej Ju-ljski Krajini obeta še dobra letina. Zato so si pomagala in valove in zore, da jih je veselje gledati. Krompir in drugi polj-ski sadeži so v sijajnem stanju. Vино-gradi cvetejo z bogatimi nastavki. Sadje ne kaže povsod enako; zgodnje je pone-koč močno trpelo, vendar si je v celoti še razmeroma dobro opomoglo. Tudi travniki in senoži so se popravili. Prva košnja je bila sicer bolj polja, upamo pa na prihodnje, čeprav ne računamo na obilen pridelek. Za česnje je srednja letina. Zadnji, najbolj sad bo šele prišel na trg. Srednja cena je ves čas nad L. 150. Breskve so začele prihajati na trg. Lahko zaključimo: naš kmet je zopet vesel svojega polja in samo proš, da bi ga Bog obvaroval pred poletnimi nesrečami.

Gospodarstvo na Goriškem

Te dni je »Gazzettino« objavil daljše poročilo o ljudskem gibanju in gospodar-skem položaju v goriški pokrajini. Iz njega posemama nekaj zanimivejših podatkov.

Organizacija vskladiščenja poljskih pri-delkov in drugih kmetijskih proizvodov se je v zadnjem letu precej izpopolnila. Obvezna oddaja žita, volne in sviloprejkinih kokonov se je izvedla z vso strožnostjo, tako da je mogoče reči, da so bili v zadnjem času do-seženi že totalitarni rezultati. Tako je lani 2197 posestnikov oddalo v javna skladišča 119.000 stolov pšenice, samo v januarju, t. l. pa se 25.000, 146 rejcev ovac skoraj 25 stolov volne, 251 svilgojceev nad 183.000 kr. sviloprejkinih kokonov.

Na industrijskem področju se je položaj nekoliko zboljšal. Gradnja elektrarn na So-či, v Doblarjih in pri Kanalu, je do neke mere nadomestila javna dela, ki so se v zadnjih dveh letih skrčila na minimum, da da pri teh delih ni zaposlenih baš mnogo delavcev iz domačih krajev. Tovarne ce-menta v Anthonen in (kalicine v Podgori pri Gorici so v polnem obratu. Vobče se je število industrijskih in obrtniških podjetij za malenkost zvišalo od 2958 na 2967. Ste-tilo trgovskih trgov se je povzpelo na 4370. Donos davka na poslovni promet je znašal lani 3.950.500 lir, dobro tretjino več ko v letu 1936. Za kreditno gospodarstvo sta v pokrajini merodajni predvsem višnji vlog pri poštni in goriški mestni hranilnici. Pri prvi so se vloge lani zmanjšale za do-brbi 200.000 lir na 23.731.500, pri drugi pa povečale za 1,4 milijona na 64.733.000 lir.

Potrošnja nekaterih vrst blaga pa se je zmanjšala. Tako je znašala pri mesu 8,09 stolov, medtem ko so porabili leto prej 8,478, leta 1935 pa celo še 9,663 stolov mesa in mesnih izdelkov. Zvišala se je pri vnu od 38,715 v letu 1936 na lanski 41,488 lir in nekoliko tudi pri tobaku. — (Jutro)

Pred sodiščem

Trst, junija 1938. Pred sodiščem so se morali zagovarjati Miroslav in Stanislav Skupek iz St. Vida nad Vipavo ter Viktor Fatir iz Zaloga pri Postojni za sledeče de-likte: upad v mesnico Antona Svavelja na Prevalju, ki so jo izvršili tatovi obtelevi v beletrističnih, znanstvenih in strokovnih knjig. Znal je navduševati mladino za na-rodno delo in je ocenjeval njeno prizade- vanje z biološkega, psihološkega, prosvet- nega in socialnega vidika. Obrazoval je delovni program goriškega obrtništva, mu podajal vse smernice in ga bodril k najpo- polnejši narodni zavednosti. Zbiral je so- delavce po vsem slovenskem in slovan- skem svetu ter podajal mlajšje v vsakem narodno obrambnem delu.

Vsestransko je bilo njegovo nacionalno, publicistično in socialno politično delo. Izbilček je pisal ognjevitne članke gospo-darske, kulturne, socialne in politične vse- bine, ki so bili prežeti ljubezni do roda in doma in vsvetovanstva. Nabiral je med našimi Gorjani na Kobarškem narodne pravilnice in narodno blago, ker je vedel da se v njem spoznavna preteklost, seda- njost in bodočnost narodnega življenja. Iz- dal je svojo obširno zbirko »Narodne pri-povedke v Soških planinah«, ki so se raz- širile po vsem goriškem ozemlju. Zbiral je iz naše domače govorice vse izred- ne besede in obogatil z njimi Erjavčevu zbirk- o, Pleteršnikov slovar, besedni zaklad naše matere govorice.

Kot brezkompromisnega nacionalnega po- litika so Gabrščka mnogi nasprotniki oš- vražali in ga preganjali do besnosti, a on ni nikdar klonil. Bil je pač borben človek in trdno prepričan, da se ideje, za katere se je boril, morajo uresničiti. Ob mobil- zaciji so ga z mnogimi njegovimi zvestimi

ženske, roparski uboj Matija Benčine v Podbrežah, kateremu so zlikovci odnesli 4000 lir in napad na Josipino Bežek pri Storjah. Pri tem napadu je roparje odpo-dil gozdar in tako preprečil hušje. Vsi ti zločini so bili storjeni po enakem sistemu kar je dalo sumiti, da so zločinci vedno eni in isti. Po dolgem raziskovanju je pa- dlo sumnja na omenjene tri. Dokazali so jim samo napad na Bežekovo ter kopico drugih prestopkov. Sodišče je obsodilo Miroslava Skupka na 4 leta in 7 mesecev zapora, 3600 lir denarne kazni in 1 leto nadzorstva. Viktorija Fatirja na 2 leti in 15 dni zapora, 2400 lir denarne kazni in 1 leto nadzorstva. Stanislav Skupek je bil op-roščan.

Nesreca

Na Zari blizu Cola nad Aidovščino se je pripetila 16. juli staremu delavcu Loiztu Krašnji huda nesreča. Fant je skušal pre- nesiti transmisijski jermen na cirkularno. Pri tem pa je z desnico zamahnil proti žagi, ki jo je zgrabila in mu jo v hipu odzela. Izkurati si je fant sprico silnega sunka ob stroju zlomil nogo in dobil še druge po- škodbe. Njegovi tovariši so takoj priklili na pomoč reševalce iz Gorice. Dobri dve uri po nesreči je bil fant v zoriški bolnici. Njegovo stanje je zelo resno, ker je izubil mnogo krvi.

Drobiž

Trst. — Umrlj so: Abram por. Mer- snik Matija 64 let, Matejčič vd. Jurčić Josipina 70, Žopin vd. Škerla Ivana 79, Smilovič por. Decolle Tereza 41, Lavren- čič vd. Jordan Marija 81, Geršič por. Veriner Marija 62, Pipan vd. Piščanc Tereza 69, Makovec Friderik 69, Škerla- vaj Anton 58, Šavli por. Gridel Antonja 59, Fakin por. Lipožič Katarina 62, Pogorilic vd. Spadaro Ana 61, Milič por. Švegel Ana 55.

Trst. — V bolnišnico so pripeljali težko ranjenega 30 letnega Legišo Josi- pa. Ko je delal v karmolomu Alojzija Šušteršiča je mina prečasnno eksplozija- ra in mu je kamenje težko ranilo nos oč in roke.

Trst. — 30 dni se bo moral zdravi- ti Radovac Anton 25 let, kar mu je padla na nogo velika bala papirja, ko je opravljal težakša dela v Luki.

St. Peter na Krasu. — Z rešilnim avtom je bil prepeljan v tržaško bolni- šnico Ivan Šenkinc, star 40 let iz št. Petra. Ko je delal na žagi v bližini Se- žane, je pggel med dva hloda, ki sta ga stisnila in mu povzročila težke notra- nje poškodbe. Ako ne nastopijo kompli- kacije, se bo moral zdraviti 4 tedne.

Trst. — Italijanski uradni list pri- naša dekret, ki zadeva olajšave za ino- zemске turiste, v pogledu plačevanja raznih taks.

Trst. — Tudi letos bodo morali ovčerejeci prodajati volno samo v dolo- čene magazine, ki so pod nadzorstvom države. Za tržaško pokrajino bodo ta skladišča v Sežani, Senožečah in št. Petru na Krasu. Volno bodo pobirali vse junij. Ovčerejeci si lahko zadržajo za svojo rabo samo 2 kg volne za vsakega družniškega člana, ostalo pa morajo prodati. Vsak prestopke se kaznuje z denarnimi globami, ki lahko dosežejo svoto prodane volne. Prodajalci dobijo pri prodaji v začetku na račun 8 lir za vsak kilogram volne.

Trst. — Velik strah je zavladal med kopalci, ker se je pojavil v tržaškem zalivu morski vplk dolg 6 m. Ribiči, ki so ga opazili, so takoj javili pristanišnim obla- stem. Te so takoj obvestile kopalčice, da naj posvarijo kopalce, ki se ne smelo kopa- ti izven ograjenege prostora.

Trst. — V bolnišnico so pripeljali 12 letnega Tampusca Marcela iz Kontovele. Na tlakiku je imel odprto rano iz katere mu je izteklo mnogo krvi. Izpovedal je, da je nekdo ribič udaril z veslom, ko se je kopal v bližini njegove barke. Dogodek so prijavitli oblastem.

somišljenosti zaprli v kazenmate goriškega gradu, pač najboljši dokaz, da je bil Gab- ršček med najčistejšega jugoslovenskega rodoljubca. Vedno je čuvalo nad njim oko postave, ki je ustavilo vse njegovo časo- pisne, vojna pa je uničila vsa njegova po- letja. Interniral so ga na Wagui, pozneje v Woellendorfu in slednjič na Dunaju. Tu je sodeloval potem v mnogih pomoznih usta- novah za goriške begunce in je napravil mnogo dobrega vsem, ki so se obrnili na njegov naslov.

Po prevaritu je živel Andrej Gabršček več let na Dunaju in se naposled preseli v Ljubljano, kjer je tudi izdal svoje veli- ko delo »Goriški Slovenci«, s katerim je postavil ob 70 letnici rojstva (1934) svoje- mu 50 letnemu javnemu delovanju najlep- ši spomenik. Se do zadnjega je ga šteli med svoje sodelavce mnogi slovenski časo- pisni slovenske novinarje. Kot človek je bil po značaju jasen in odkritosrčen, šaljiv in vedno dobro razpolozen ter v družbi vedno zelo dobrodošel. Najraje je občeval z mladino in je, čeprav je stal s svojim glavnim delom daleč, časovno gledano, za- dal, je jasno in točno ocenjeval današnji položaj in razmere, da je bilo mlajšim z njim lahko in so se čutili, kakor bi bili v družbi s sebi enakim.

Gabrščku, kot nemu izmed najvažnej- ših buditeljev narodne zavesti in borca za pravice goriških Slovencev bomo ohranili trajen spomin.

